

JAPONYA'DA TARIMSAL KOOPERATİFÇİLİK VE GÜNÜMÜZDEKİ SORUNLARI (*)

Dr. Haşmet BAŞAR

I. GİRİŞ VE 1945 ÖNCESİ DÖNEMDE JAPON KOOPERATİFÇİLİĞİ

Japon kooperatifçiliğinin, genellikle ipek ve çay ticareti sonucu artan gelirin ve pazara dönük üretimin başladığı 19. yüzyıl ortalarında el sanatları işçileri ve köylülerin birlikte kurduğu "Hoto-kusha" örgütü ile 1843 te ortaya çıktığı kabul edilir. Ancak modern kooperatifçiliğin temeli 1900 yılında Kooperatifler Kanununun kabulü ile atılmıştır. Aynı yıl kooperatiflere üst örgüt kurma hakkının tanınması, 1905 yılında Kooperatifler Merkez Birliğinin çalışmaya başlaması, 1906 yılında kanunda yapılan değişiklikler sonucu kredi kooperatiflerine pazarlama işlemlerine girme olanaklarının tanınması ve çok amaçlı kooperatif sisteminin uygulamaya koyulması, 1910 yılında bugünkü Kooperatifler Merkez Bankasının esasını oluşturan "Endüstriyel Kurumlar Bankasının" kurulması ve nihayet 1917 yılında kooperatiflerin ürün çeşidi ve bölge esasına göre örgütlenmeye başlamaları Japonya'da tarımsal kooperatifçiliğin daha 20. yüzyıl başlarında sağlam temellere oturmasında çok önemli rol oynamıştır.

Bir çok ülkede olduğu gibi Japonya'da da kooperatiflerin organik gelişiminden özel sektör büyük endişe duyarak aleyhte ça-

(*) Yazının hazırlanmasında kaynak bularak ve sözlü açıklamalar yaparak değerli yardımlarını esirgemeyen ICA yayınları editörü Dr. J. Ollman'a, aynı örgütün Kredi Bölümü uzmanlarından Mr. H. Ohmi'ye teşekkürü borç bilirim.

lışınaları hızlandırmış ve 1930 da tarihi gösterileri düzenlemiştir. 1933 te de Japon Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği "anti - kooperatifçilik" hareketlerini resmen desteklemiş ve "Tüccar Haklarını Koruma Birliği" ni kurmuşsa da kooperatiflerin üst örgütleri hazırladıkları plân ve stratejilerle bu olumsuz propogandayı etkisiz bırakmışlar ve gelişimi 1937 yılına kadar sürdürmüşlerdir. Ancak II. Dünya Savaşının başlamasıyla, özellikle gıda maddelerinin üretimini, dağıtımını ve pazarlamasını kontrol altına alabilmek için devlet kooperatiflerinin bünyelerinde önemli değişiklikler yaparak demokratik örgüt niteliklerine son vermiş, tüm üreticilerin girmekle zorunlu olduğu "Nogyokai" adı verilen "Tarım Birlikleri" ni kurmuştur¹.

II. SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE (1945 DEN BU YANA) JAPON KOOPERATİFÇİLİĞİ

Savaştan hemen sonra işgal kuvvetlerinin de yardımıyla toprak reformu gerçekleştirilerek, Japon tarım sektörüne yeni bir çehre verilmeye çalışılarak, toprak ağalığına son verilmiş, iktisaden kuvvetli, kendi toprağı üzerinde çalışan tarımsal üreticiler yaratılmak istenmiştir. Bu olumlu girişimin yanısıra 1946 da kooperatifler kanunu yeniden düzenlenerek demokratik ilkelere tekrar yer verilmiş, ulusal örgütlenme ileriye dönük ve tüm kooperatifler arasında koordinasyonu sağlayacak biçimde gerçekleştirilmiştir. Böylece devletle olan ilişkiler belirli kriterlere dayandırılarak bu görev yalnız üst örgütlere verilmiştir. Ancak belirlenen ilkelerin uygulamasında bazı önemli sorunlar ortaya çıkmıştır. Şöyle ki ülkenin savaştan yeni çıkmış olması, dış kaynakların daha öncelikli alanlara kaydırılması, kooperatiflere gerekli finansal yardımın yapılmasını uzun süre geciktirmiştir. Nihayet eldeki kaynaklarla yetinilerek 1951 yılında tarım, orman ve balıkçılık konularında faaliyet gösteren birim kooperatiflere, 1954 yılında da aynı konularda kurulan federasyonlara finansal yardım yapabilmek için iki ayrı kanun kabul edilmiştir.

1) The Central Union of Cooperatives, Agriculture and Agriculture and Agricultural Cooperative Movement in Japan, Tokyo 1973, sayfa 25.

Son çeyrek yüzyılda, Japon kooperatifçilik hareketinde özellikle iki konunun ağırlık kazandığı görülmektedir. Bunlardan biri ortakların ve yöneticilerin eğitimi, diğeri ise kooperatifler arası entegrasyon sorunudur. İlki için kooperatif kolejlerinin sayıları artırılarak, üniversitelerle işbirliğine gidilerek, çeşitli kurslar, seminerler düzenlenerek yöneticilerin günün koşullarına göre yetişmesi için tüm olanaklara başvurulmuştur. Kooperatiflerarası birleşim (entegrasyon) üzerinde özellikle 1960 tan bu yana durulmaktadır. Bu amaçla 1961 yılında kabul edilen ve günümüze dek sürdürülen "Kooperatifler Entegrasyon Plânında" büyük başarı elde edilmiştir. Nitekim 1955 te 35120 olan birim kooperatif sayısı 1974 te 12123'e düşmüştür². Son on yıl içinde Japon kooperatifçiliğinin yeni gelişmelere sahne olduğu anlaşılmaktadır. "Japon Kooperatifleri Millî Birliği"nin 1967 yılında tertiplediği kongrede tarımsal üretimi arttırmak, ortakların gelirlerini ve refah seviyelerini yükseltebilmek için kooperatiflerin yanısıra tarımsal işletmeler arasında da bir plân dahilinde birleşim sağlanarak "Kooperatif Çiftlik İşletmeleri"nin kurulması öngörülmüştür. Bu amaçla üçer yıllık projeler başarı ile uygulamaya koyulmuş ve 1978 yılında üçüncü projeye geçilmiştir (öncekiler 1971 - 73 ve 1974 - 77 dönemlerini kapsamakta idi).

III. TARIMSAL KOOPERATİFLERİN ORGANİZASYONU

Japonya'da, tarımsal üretici olan (birinci derece ortaklar) ve başka sektörlerde çalışmalarına rağmen tarımla ilgilenen (ikinci derece ortaklar) birim kooperatiflerini, köyler ve kentler düzeyinde oluşturmaktadırlar. En alt düzeyde yer alan birim kooperatifleri çok amaçlı ve tek amaçlı olmak üzere iki ana grupta toplanmaktadır. İlki çeşitli tarımsal ürünlerin satım alınması, işlenmesi, pazarlanması yanında kredi ve sigorta işlemlerini görmekte, ayrıca ortakların ihtiyaç duyduğu tüketim mallarını satmakta, nihayet üretim tekniğinden, ev ekonomisine kadar çeşitli dallarda eğitim faaliyetleri göstermektedir. Böylece çok amaçlı kooperatiflerin Japon-

2) International Labour Office, Cooperative Information, International Directory, 2/75, Geneva, 1975.

ya'daki tarımsal organizasyonların ve tarıma yönelik diğer çalışmaların temelini oluşturduğu da söylenebilir³.

Tek amaçlı kooperatifler ise daha çok tarımın önemli ihtisas kollarında (örneğin ipek böcekçiliği, besi hayvancılığı, meyve ve sebzeçilik alanlarında) çalışmalar yapılmaktadırlar. Ancak, bu tür kooperatiflere ortak olan üreticiler kendi ihtisas konuları dışındaki çalışmalardan yararlanabilmek için genellikle çok amaçlı kooperatiflere de girmektedirler.

Japonya'daki bölgesel çalışmalarda il sınırlarının esas olarak alınması, kooperatiflerin bölgesel örgütlenmelerinin de genellikle il düzeyinde (prefecture) oluşmasına neden olmuştur.

Çok ve tek amaçlı kooperatifler, uzun yılların verdiği kooperatifçilik tecrübesi ile kurdukları ayrı federasyonları en etkin biçimde işletmekte ve diğer ülkelere örnek gösterilmektedirler. Bunlardan çok amaçlı olanlar, konularının çeşitli alanları kapsamaları nedeniyle birden çok bölgesel (prefecture) federasyona üye olmak zorunluluğunu duyarken, tek amaçlı kooperatifler yalnız kendi ihtisas kollarında çalışmalar yapan federasyonlara girmekle yetinmektedirler.

Bunun yanı sıra Japonya'daki 47 ilin her birinde federasyonlar bir araya gelerek bölge birliklerini meydana getirmişlerdir. Ancak birlikler ticarî işlemlere girişmemekte, yalnız bölgedeki kooperatifler hesabına araştırmalar yapmakta, eğitimle uğraşmakta, çeşitli konularda bilgi vermekte denetlemeler yapmakta ve bölgedeki üreticilerin hak ve menfaatlerini korumakta, onları diğer kuruluşlara karşı temsil etmektedirler.

Çeşitli konularda kurulan bölge federasyonları da yapılan çalışmalarını ulusal düzeyde organize edebilmek, koordinasyonu sağlayabilmek, ve daha olumlu sonuçlar alabilmek amacıyla Millî Federasyonları ve Kooperatifler Merkez Bankası gibi örgütleri oluşturmuşlardır. Üst düzeyde yer alan ancak Kooperatifler Kanununa göre Millî Federasyon niteliğini taşımayan "Kooperatifler Seyahat Acentasının", "Te - No - Hikari Basimevi"nin, "Japonya Genç Koo-

3) Afro - Asyan Reconstruction Organisation, Japan's Agriculture and Tasks of Agricultural Cooperatives, RECA, Tokyo, 1970.

peratifçiler Birliği" nin, "Japonya Kadın Kooperatifçiler Birliği" nin çok yararlı çalışmalar yaptığı kuşkusuzdur.

Japonya'daki kooperatifler piramidinin en üst düzeyinde tüm ulusal kooperatifçilik örgütlerinin (Millî Federasyonların), bölge birlikleri'nin ve diğer kuruluşların birlikte oluşturduğu "Kooperatifler Merkez Birliği"ni yer almaktadır. Bu kuruluşun amacı kooperatifler arası işbirliğini en etkin biçimde gerçekleştirmek, denetim yapmak, basım, yayını, eğitim işlerini düzenlemek ve Japon Kooperatifçiliğini içte ve dışta temsil etmektir.

IV. ÇOK AMAÇLI BİRİM KOOPERATİFLERİNİN ORGANİZASYONU VE DİĞER ÖRGÜTLERLE İLİŞKİLERİ

Daha önce sözünü ettiğimiz gibi Japon Kooperatifçiliğinin temelini çok amaçlı kooperatifler oluşturmaktadır. Bu nedenle bu tür birim kooperatiflerin özelliklerinden, diğer kooperatif örgütleri ile olan organik bağlarından kısaca bahsetmeyi yararlı görmekteyiz.

Çok amaçlı birim kooperatifi, genel kurullarda oy hakkı olan üretici ortaklarla oy hakkı olmayan, geçimini tarım dışından sağlanan üyeler meydana getirir⁴. Genel kurul toplantılarında özellikle hazırlanan plân ve programların uygulamadaki başarısı tartışılır, ortaya çıkan sorunlar görüşülür, sorumlular duruma göre taltif edilir ve cezalandırılırlar.

Özellikle 1960 tan bu yana ülkedeki sosyo - ekonomik değişiklikler ve kooperatifçilik stratejisinde benimsenen yeni ilkeler nedeni ile birim kooperatiflerin yapısında bazı önemli değişiklikler olmuştur. Bunlardan biri ortakların "kooperatif çiftlikler" halinde birleşmesinde ilk adımı oluşturan "Üretici Grupların" meydana getirilmesidir. Böylece buğday, pirinç ve benzeri ürünlerin yetiştirilmesinde, ayırımında, depolamasında, pazarlamasında aynı işletmenin bir

4) AARO Research and Education Centre, The Agricultural Cooperative Law, Tokyo, 1970.

5) The Second Asian Conference on Agricultural Credit and Cooperatives, Vol. 2, Country Reports, Tokyo, Japan, 1973, sayfa 59.

parçası imiş gibi hareket etmekte, topraklarını araç ve gereçlerini birleştirerek” economies of scale” den büyük ölçüde yararlanabilmektedirler. Diğer önemli yapısal değişiklik ise kooperatiflerin yönetim mekanizmasında meydana gelmiştir. Şöyle ki artan ihtiyaçlar, değişen piyasa koşulları içinde kooperatiflerde yeni bölümlerin açılması, konularında uzman yöneticilerin çalıştırılması zorunlu olmuştur. Bu durum karşısında, ek çizelge 2 de gösterildiği gibi kooperatiflerin iç organizasyonlarında yeni değişiklikler ve düzenlemeler yapılarak bölümler arasındaki koordinasyon üzerinde önemle durulmaya başlanmıştır.

Japon Kooperatifler Kanununa göre gerekli yasal işlemleri tamamlayan, öngörülen kapitali ortakları tarafından ödenen çok amaçlı kooperatifler satılma, işleme, pazarlama, sigorta, kredi, eğitim, sosyal hizmetler ve buna benzer konulardan biri, birkaçı veya tamamı üzerinde faaliyet gösterebilirler. Finansal durumu iyi olmayan, kapital birikimi istenilen ölçülere ulaşamayan kooperatifler ortaklardan veya diğer şahıslardan mevduat toplayamazlar, tasarruf hesabı açamazlar, kredi işlemlerine giremezler. Ayrıca ortaklara ve üçüncü şahıslara güvence verebilmek, finansal denetimi sağlayabilmek için kredi ve sigorta federasyonlarının kendi konuları dışında çalışma yapması yasaklanmıştır.

Günümüzde, Japonya'daki çok amaçlı tarımsal kooperatifler belli başlı sekiz konu üzerinde çalışmalarını sürdürmektedirler. Bu konular kısaca şöyle özetlenebilir.

Yol gösterme çalışmaları ile kooperatifler ekonomik işlemlerden ayrı olarak tarımsal üretim, işletme yönetimi, eğitim ve hayat standardının geliştirilmesi gibi konularda ortaklara yardımcı olma amacını gütmektedir. Bu nedenle hemen her çok amaçlı kooperatif tarım uzmanları ve ev ekonomistlerini çalıştırmaktadır. Tarım uzmanlarının görevi : Lokal ve bölgesel seviyedeki toprak çeşitlerini, iklim şartlarını, ekonomik koşulları gözönüne alarak hangi ürünlerin nasıl yetiştirilmesi gerektiğini ortaklara açıklamak, onlara üretim girdilerinin en etkin biçimde nasıl kullanılacağını göstermek, ürünlerin tesbit edilen standartlara göre yetiştirilmesini sağlamaktır. Uzmanlar ayrıca kooperatiflerin üst örgütleri ile ve devletin ilgili kuruluşları ile devamlı temas kurarak hazırlanan plânların kendi sorumlulukları altında olan yörelerde yürütmekten sorumludurlar. Ev

ekonomistlerinin görevi ise : diyet, sağlık, giyim, moda ve kültürel konularda bilgi vermek, üst örgütlerle devamlı temas kurarak kurslar, konferanslar düzenlemek ve ortakların daha iyi bir yaşam sürmesini temin etmektir⁶.

Pazarlama çalışmaları ile güdülen amaç ortakların mallarını en kârlı biçimde değerlendirmektir. Pazarlama sistemi ortakların mallarını kooperatife teslim etmeleri ve satışla ilgili tüm işlemlerin kendi adlarına açılacak bir hesapta toplanması esasına dayanmaktadır. Daha açık bir deyimle, ortağın kooperatiften aldığı mallara mukabil ödemesi, gerekli meblâğlar ve ürün satışı ile eline geçen para aynı hesapta tutulmakta, böylece işlemler tek elden daha ekonomik bir yöntemle yürütülmektedir.

Birim kooperatifler çalıştırdıkları uzmanlar ve üst örgütlerden elde ettikleri bilgiler vasıtasıyla ortaklarının pazarda geçerli üretimi yapmalarına kalite ve standart üzerinde durmalarına çalışırlar. Ortaklardan alınan mallar doğrudan doğruya, hastahanelere, bölgedeki askerî birliklere veya diğer toplu tüketim merkezlerine satıldığı gibi, millî federasyonlar yardımı ile iç ve dış pazarlarda toptan da değerlendirilebilir. Ancak son yıllarda üretim ve tüketim kooperatifleri arasındaki artan işbirliği sonucu pazarlama işlemleri daha çok tüketim kooperatifleri yolu ile gerçekleştirilebilmektedir⁷.

Satın alma işlemleri ile kooperatifler ortaklarının her türlü ihtiyacını en iyi ve en ucuz şekilde karşılanması amacını güderler. Yukarıda belirtildiği gibi, ödemelerle ilgili kayıtlar ortak adına açılan hesapta tutulmaktadır. Böylece ortakların yalnız üretim girdi ihtiyaçları değil aynı zamanda günlük tüketim malları, giyim ve diğer eşyaları da kolayca ve ucuza sağlanabilmektedir. Bu amaçla kooperatifler kendi bölgelerinde bağımsız mübayalara giriştikleri gibi üst örgütler yardımı ile toptan alım da yapabilirler. Ayrıca satışı yapılan malların maliyetini düşürebilmek için yine

6) AARO, Farm Guidance Activities and Coperative Farming Complex in Japan, Research and Education Centre, Tokyo, 1970.

7) Report of ZENHAREN (Nation Marketing Federation Of Agricultural Coperative Association), Tokyo, 1971.

üst örgütler fabrika ve tesisler kurarak önemli ölçüde tasarruf sağlamışlardır⁸.

Kredi işlemleri ile kooperatifler, ortaklarının tasarruflarını değerlendirmek ve ihtiyaç sahiplerine düşük faizli kredi olanakları sağlamak amacıyla giderler. Tasarrufların değerlendirilmesi için bankalara benzer bir yöntem takip edilerek, belli başlı üç hesap üzerinde çalışmaktadırlar. Bunlar: 1) Cari Hesaplar; 2) Tasarruf Hesapları; 3) Vadeli Tasarruf Hesaplarıdır.

Ortaklardan toplanan mevduatın belli bir oranı kanun ve yönetmelikler gereği ayrıldıktan sonra geri kalan, kredi vermek amacıyla kullanılabilir. Ancak kooperatifler, kendi olanakları ile kısa vadeli krediler açabilmekte, orta ve uzun vadeli krediler için büyük ölçüde dış kaynaklara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durum karşısında devlet kooperatiflere düşük faizli kredi kaynakları bularak veya kooperatiflerin kendi çabaları ile buldukları kredilerin faizlerinin ödemesine katkıda bulunmak suretiyle yardımcı olmaktadır. Kooperatiflerin tüm finansal işlemleri ve diğer kuruluşlarla olan ilişkileri tek elden, "Kooperatif Merkez Bankası" tarafından yürütülmektedir. Bu örgüt mevsimleri ve diğer önemli faktörleri gözönünde alarak kredi akımını en optimum biçimde yürütmeye çalışmakta, ayrıca kredi koordinatörlüğü görevini de yaparak kooperatiflerin veya federasyonların ellerindeki kullandılmayan fonların ihtiyacı olan kuruluşlara müsait şartlarla dağılımını sağlamaktadır⁹.

Karşılıklı sigorta sisteminin amacı zarar ve ziyana uğramış ortaklara yardımcı olmak ve onlara güvenceli bir hayat sağlamaktır. Diğer kuruluşların aksine bu sistem ikinci dünya savaşından sonra geliştirilmeye başlanmış ve günümüzde hemen her çeşit sigorta işlemlerine girilmiştir. Örneğin; hayat sigortası, gençlik sigortası, konut sigortası, çeşitli trafik sigortaları ve tarımsal amaçlı sigortalar bunlardan bazılarıdır. Kooperatif sigorta sisteminde müşteriler

-
- 8) Report of ZENKOREN (National Purchasing Federation of Agricultural Cooperative Associations), Tokyo, 1970.
- 9) Kato Yuzuru, Sources of Loanable Funds of Agricultural Credit Institutions in Asia - Japan's Experience, The Second Asian conference on Agricultural Credit and Cooperatives, Vol. I, Tokyo, 1973, sayfa 19.

aynı zamanda ortaklar olduğu için, onlara hem iyi, hem de ucuz hizmet etmek yükümlülüğü vardır. Bu nedenle ortakların ödediği sigorta primleri diğer şahıslara oranla çok daha düşük düzeyde tutulmaktadır. Kooperatif sigorta işlemlerinde maliyeti düşüren en önemli faktörlerden biri de kuşkusuz iyi örülmüş bir sigorta ağının mevcudiyetidir. Bu sisteme göre birim kooperatifler sigortalıların tüm riskini yüklenmemek için kendilerini bölge sigorta federasyonlama, onlarda Millî Sigorta Federasyonunu sigorta ettirmektedirler. Bunun yamsıra gerek Bölge Sigorta Federasyonları, gerek Millî Sigorta Federasyonu ellerindeki kullanılmayan fonları, ortakların kredi ihtiyaçlarını karşılayabilmek, özellikle tarıma yönelik yatırımları finanse edebilmek amacıyla kredi kooperatifleri ile işbirliği yaparak uzun dönemli kredi olanakları sağlamaktadırlar.

Kullanım ve işleme çalışmaları ile kooperatifler küçük bir ücret karşılığında ortakların tek başlarına yapamayacakları işleri gerçekleştirmek, alamayacakları kapital mallarını almak ve onlara hizmet etmek amacını güder. Bu arada ortakların kullandığı yüksek güçlü traktörler, biçerdöverler, çiftlik elavatörleri, tamir atelyeleri, domuz üretme istasyonları, tavuk işleme ve derin soğutma tesisleri bu tür çalışmalara örnek gösterilebilir. Üretim girdilerinin bir kısmı bölge federasyonlarından sağlanırken, ülke çapında büyük miktarlarda talep edilenler genellikle, Millî Federasyonlar yardımıyla ya toptan satın almakta veya kurulan tesislerde üretilmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki kooperatifler bu tür çalışmalarla yalnız üretimi ve verimi artırmakla yetinmeyip, maliyeti düşürerek, ürünlerin plânlı bir biçimde pazara sürümünü sağlayarak tüketicileri de tatmin etme yolunu seçmektedirler¹⁰.

Eğitim çalışmaları ile kooperasyon fikrinin yayılması, geliştirmesi ve kooperatiflerin özel ve devlet sektörü karşısında tabansal gücünün artırılması hedef alınmıştır. Bu amaçla öncelikle ortakların eğitimine önem verilmiştir. Kooperatifçilik konusunda sürekli düzenlenen radyo ve televizyon programlarının, reklâm filmlerinin, köylerde yapılan yuvarlak masa toplantılarının, *Ie - No - Hikari*

10) Agriculture and Agricultural Cooperative Movement in Japan, sayfa 41.

kooperatif yaymevi tarafından çıkartılan "Japonya'da Tarım"¹¹ ve "Evdeki Işık"¹² adlı dergilerin milyonlarca kooperatif ortağı üzerinde çok olumlu etkisi olduğu tartışılmaz bir gerçektir.^{13 14}

Öte yandan günümüz piyasa koşulları içinde kooperatif yöneticilerinin öneminden ve bu amaçla açılan kolejlerden, düzenlenen kurslardan seminerlerden daha önce söz etmiştik. Japon kooperatifçileri, son onbeş yıl içinde kooperatifçilik eğitim ve araştırma sorununun üniversiteler tarafından da ele alınmasına çalışmışlar ve Tokyo Üniversitesi ile yakın işbirliğine gitmişlerdir. Ayrıca "Kooperatif Yönetimini Araştırma" ve "Asya Ülkelerinde Kooperatifçiliği Geliştirme"¹⁵ enstitülerini kurarak üniversite öğretim üyelerinden büyük ölçüde yararlanma olanağını bulmuşlardır.

Kooperatiflerin mevzuatla ilgili çalışmalarını Merkez Birliği yürütmektedir. Adı geçen örgüt yeni sosyo-ekonomik ve politik koşullar içinde ortakların haklarının korunmasını ana hedef olarak ele almıştır. Bu nedenle bünyesinde çalıştırdığı iktisatçılar, hukukçular, teknik elemanlar ve diğer alanlarda uzmanlaşmış kadrosu ile araştırmalar yapmakta, özellikle destekleme alımlarında tüm tarımsal üreticilerin temsilcisi olarak hükümetle müzakereleri sürdürmekte, yasaların ve dış ticaret rejiminin ortakların yararına işlemesine çalışmakta ve gerektiğinde büyük baskı organı olarak harekete geçmektedir.

V. GENEL DEĞERLENDİRME VE SORUNLAR

Tarımsal amaçlı Japon kooperatifçilik modelinin dünya kooperatifçilik uygulamasında seçkin bir yeri vardır. Kooperatiflerin demokratik ilkeler içinde çalışarak başarıya ulaşmaları uluslararası

- 11) Günde 300.000 adet çıkmakta ve kooperatiflere dağıtılmaktadır.
- 12) Ayda 1.400.000 adet çıkmakta, ortaklar ve onların aileleri tarafından okunmaktadır.
- 13) Kırsal kesimde yaşayan çocuklar için ayrıca "Çocukların Işığı" adı altında ayda 100.000 adet dergi çıkartılmaktadır.
- 14) International Cooperative ve Alliance, Directory of Cooperative Press, London, 1975.

örgütlerin bu sistem üzerinde durmasına ve başka ülkelere tavsiye etmesine neden olmuştur. Nitekim bu model uzak doğu ülkelerinde gittikçe daha büyük bir ilgi ile karşılanmaktadır. Son yıllarda, Güney Kore'deki ürün ve gelir artışında Japon modelinin örnek alışının büyük katkısı olduğu belirtilmektedir¹⁵.

Buna rağmen Japonya'daki tarımdan ve kooperatifçilikten sorumlu örgütler yapılanlarla yetinmeyerek, zaman süreci içinde ortaya çıkan sorunlara çözüm yolu bulabilmek için yeni modeller aramaktadırlar.

Sözü edilen değişimlerin başlıcaları şunlardır:

- 1 — İşgücü tarımdan sanayiye kaymakta, kentleşme hızla devam etmektedir. Tarıma ayrılan topraklar gittikçe yerini sanayi tesislerine ve konut alanlarına bırakmaktadır. Bu durumda arsa fiyatları yükselmekte, küçük üreticiler de sahip oldukları toprakları satarak spekülasyondan yararlanmaya çalışmaktadırlar.
- 2 — Koperatif ortaklarından tam gün (full time) çiftçilik yapanların sayısı azalmakta buna karşıt yarım gün (part time) çalışanlar çoğalmaktadır.
- 3 — Ortaklar, gittikçe çok yönlü tarımdan vazgeçerek belirli ürünler üzerinde ihtisaslaşmaktadırlar.
- 4 — Günümüze dek tarımsal koperatifler daha çok ortaklarının üretimde, pazarlamada ve diğer hizmet alanlarında karşılaştıkları sorunları çözmeğe ve gelirlerini artırmaya çalışmışlar, ancak kazançların harcanması yönünde tavsiyeler yapmamışlar ve sosyal refahı artıracak yönde çalışmalara gerektiği gibi önem vermemişlerdir.

Yeni koşullar altında öngörülen çözüm yollarının başında 1967 den bu yana gerçekleştirilmeğe çalışılan "Kooperatif Çiftlik İşletmeleri" gelmektedir. Böylece iki konu üzerinde daha etkin çalışmaların yapılması gerektiğine inanılmaktadır. Bunlardan biri yarım gün

15) The Second Asian Conference on Agricultural Credit and Cooperatives Agricultural Cooperatives in Korea, sayfa 69.

(part time) çalışan üreticilerin yalnız belirli ürünlerin üretimini ile uğraşmalarını sağlamak ve bu yolda devam etmeleri için çeşitli teşvik yollarına başvurmaktır. Öte yandan çiftçiliği meslek olarak benimsemiş olan tam gün (full time) üreticiler için daha olumlu ekonomik koşullar altında çalışma olanağı sağlamak için gerekli önlemlerin alınmasıdır.

Kooperatif yetkilileri "Kooperatif Çiftlik İşletmeleri" yardımıyla Japonya'da tarımsal kooperatiflerin yapısal değişim geçireceğini, böylece finansal yönden daha güçlü bir hareketin oluşacağını, uzman yöneticilerin hemen her alanda çalıştırılacağını ülke ekonomisine yapılan katkının büyük boyutlara ulaşacağını ve belki de en önemlisi sosyal güvenlik ve sosyal refah konularında günün koşullarına uyan çalışmalara girişebileceklerini belirtmektedirler.

JAOPAN KOOPERATİFÇİLİĞİNDE ÖNEMLİ OLAYLARIN KRONOLOJİK LİSTESİ

- 1839 "Senzokabu Kumai" Ziraatçılar Birliğinin kuruluşu Hakkoku.
1843 "Hotokusha" Köylüler ve el sanatları işçilerinin birlikte kurduğu organizasyon (kooperatifçiliğin resmen başlaması).
1872 Tuz Pazarlama Kooperatifi (Hiroshima ken) kuruluşu.
1875 "Dai Nippon Hotokusha" Hotokusha kooperatif federasyonunun kuruluşu.
1877 İlk tüketim kooperatifinin kuruluşu, Tokyo.
1878 İpekçilik alanında ilk kooperatifin kuruluşu.
1879 "Kyrotisu-sha" tüketim kooperatifinin kuruluşu.
1880 Alman Raiffeisen ve Schule Delitsch kooperatifleri üzerinde Japon devlet yetkililerinin araştırma yaparak bu sistem'in Japonya'da uygulanması için girişimde bulunmaları.
1881 Büyük Japonya Ziraatçılar Derneğinin Kooperatifçiliğinin geliştirilmesi için harekete geçmesi.
1886 Balıkçı Dernekleri için kanunun çıkartılması.
1891 Kredi kooperatifleri kanun tasarısının meclise sunulduğu ve kabul edilmeyişi.
1893 Yamayata ve Kasamatsu kredi kooperatiflerinin kuruluşu.
1897 Endüstri Kooperatifleri Kanununun meclise sunulduğu ve kabul edileyişi.
1898 Öğrenci kooperatifinin kuruluşu, Kyoto.
1900 Endüstri Kooperatifleri Kanununun çıkışı (1906, 1909, 1917, 1921, 1926 ve 1932) tarihlerinde değişikliğe uğramıştır).
1906 Kooperatifler Kanununun gözden geçirilmesi ve kredi kooperatiflerine, pazarlama ve işlem alanlarında çalışma hakkının tanınması, çok amaçlı kooperatiflerin kuruluşu.
1909 Federasyon ve diğer üst örgütlerin kuruluşu ile ilgili olarak kooperatifler kanununda değişikliğin yapılması.
1921 Pirincin kooperatifler yolu ile pazarlanmasına izin verilmesi.
1923 Kooperatifler Merkez Bankasının kuruluşu ve ICA'ye üye oluş.
1924 Kooperatifler Merkez Birliğinin kooperatifleri denetim görevini yapmaya başlaması.

- 1927 Ekonomik kriz nedeniyle devlet yardımlarının kırsal kesimdeki halka kooperatifler yolu ile iletilmesi.
- 1930 Gübre tüccarlarının piyasadaki yerlerini ve haklarını korumak için giriştikleri kooperatifçilik alehtarı gösterirler.
- 1932 Beş yıllık kooperatif kalkınma plânının kabul edilişi (1933-1937).
- 1933 Kooperatifçilik alehtarı kampanya ve gösterilenlerin en yüksek noktaya erişmesi ve bu hareketlerin Japon Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği tarafından desteklenmesi.
- 1931 Kooperatifçilik konusundaki inceleme ve araştırmaları düzenlemek amacı ile düzenlenen ilk milli toplantı.
- 1939 Pirinç dağıtımını düzenleyen kanunun çıkışı.
- 1940 Pazarlama ve Kredi Kooperatifleri arasındaki ibreleşimin başlaması.
- 1942 Gıda maddeleri kontrol kanunun çıkışı.
- 1943 Kooperatiflerarası birleşimin millî bir düzeyde ele alınması.
- 1944 Gübre dağıtım işlerinde tarımsal kooperatiflere monopol hakkının verilmesi.
- 1945 Kooperatifler Kanununun demokratik esaslara göre yeni baştan düzenlenmesi.
- 1946 Toprak reformu.
- 1947 Tarımsal Birliklerin çalışmalarına son verme.
- 1948 Millî düzeyde kurulan kooperatif üst örgütlerin yeni baştan organizasyonu.
- 1950 Tarımsal kooperatifler merkez yönetim konseyinin oluşması.
- 1951 Japon kooperatif birliği yerine Japon Tüketim Kooperatifleri Birliğinin kuruluşu.
- 1952 Kooperatifçilik Yönetim Enstitüsünün kuruluşu. Asya'daki kooperatifçilik üzerine konferans düzenlenmesi.
- 1955 Merkezî Kooperatifler Kolejinin kuruluşu.
- 1958 Tüketim Kooperatifleri Toptancı Şirketinin kuruluşu. (Cooperative Wholesale Society of Japan).
- 1961 Kooperatifler arasındaki birleşimi hızlandırmak için malî yardımın artırılmasını sağlayacak kanunun çıkması. "Uni - Coo - Japon" İthalât ve İhracat Organizasyonunun kuruluşu.
- 1963 Asya Ülkelerinde Kooperatifçiliği Geliştirme Enstitüsünün kuruluşu.

- 1964 Kooperatifçilik üzerine televizyon programlarının başlaması.
- 1965 Japon Tüketim Kooperatifleri Birliği ve Toptancı Şirketinin "Nisseikyo" adı altında birleşmesi.
- 1970 Üç yıllık tarımsal kooperatifler kalkınma plânının kabulü.
- 1972 Tarımsal ve Tüketim Kooperatifleri arasındaki işbirliği anlaşması.
- 1973 Uluslararası temasların artırılması için kooperatifler kanununda değişikliğin yapılması.

TABLO 1
Japonya'da Nüfus ve Kooperatifçilik Hareketi

TOPLAM NÜFUS	108.410.000	%	KOOPERATİFLERİN PAYI (1973)	%
Toplam Aktif nüfus	52.990.000	48,9	Toplam Koop. ortağı	21.600.000
Erkekler	32.540.000	61,2	İstihkakçılar	zzCivtê.....
Kadınlar		37,0		
15 yaşından küçük nüfus	25.152.779		Okul koop. ortak olan öğrenci	414.000
Tarım				
Ormançılık				
Balıkçılık				
alanındaki çalışanlar	10.163.180	19,1	Tarım, Orman, Balıkçılık	
	10.052.645	19,9	Koop. ortak sayısı	7.261.460
Madencilik				
Endüstri	13.708.035	26,0		
İnşaat	461.935	4,5		
Ulaşım	329.202	3,2		
Ticaret	1.280.167	12,3		
Banka, sigorta	96.502	0,9	Ticaret kesiminde çalışanların	
İşsiz	224.564	2,2	kurdukları koop. ortak sayısı	30.000
				2,3

TABLO 2
Tarımsal Kooperatiflerin Sayıları

Çok Amaçlı Kooperatifler		5.198
Tek Amaçlı Koperatifler		6.925
— Genel Hizmetler	258	
— İpek Böcekçiliği	1734	
— Et Hayvancılığı	624	
— Sütçülük	687	
— Tavukçuluk	272	
— Çayır - Mera	938	
— Sebzeçilik	584	
— Kırsal Endüstriler	266	
— İskân	1035	
— Tarımsal Yayınlar	136	
— Diğer	391	

Kaynak : ILO Cooperative Information, 1975.

TABLO 3

Yıllar	Çok Amaçlı	Tek Amaçlı	Toplam
1950	13.314	16.159	33.101
1955	12.985	16.461	35.120
1960	12.221	13.141	29.903
1965	9.135	9.451	23.846
1974	5.198	6.925	12.123

TABLO 4

Kooperatif Ortaklarının Sayısal Dağılımı (1974)

500 den az ortağa sahip kooperatifler		% 24.5
500 — 1.000	" "	% 28.1
1.000 — 2.000	" "	% 24.1
2.000 — 3.000	" "	% 10.7
3.000 — 5.000	" "	% 7.5
5.000 — 7.000	" "	% 2.7
7.000 — 10.000	" "	% 1.7
10.000 den fazla ortaya sahip kooperatifler		% 0.4

Kaynak : ILO., Cooperative Information, 1975.

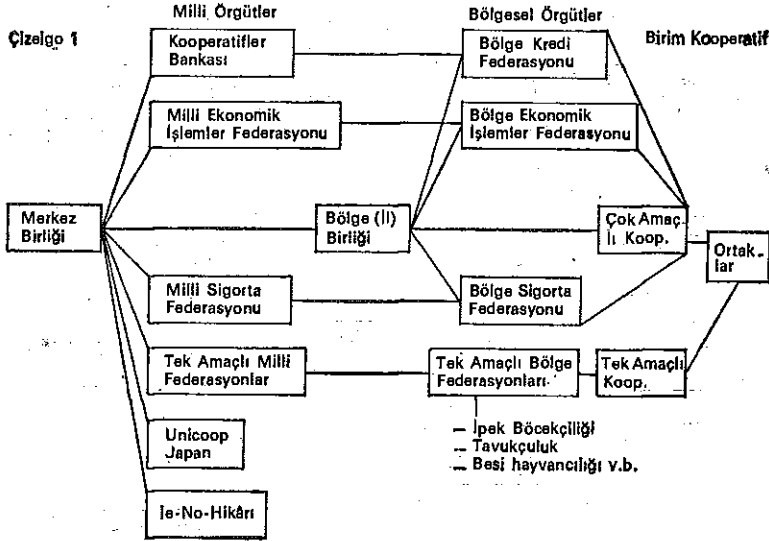
TABLO 5

Kooperatiflerin Tarım Sektöründeki Payları

	%
Toplam üreticilerin	99
Pirinç Satışlarının	94
Arpa Satışlarının	80
İpekböceği Satışlarının	66
İşlenmiş İpek Satışlarının	71
Patates	65
Şeftali Satışlarının	63
Üzüm Satışlarının	61
Hayvan Yemi Satışlarının	50
Üretim Araç, Gereç, Gübre	90

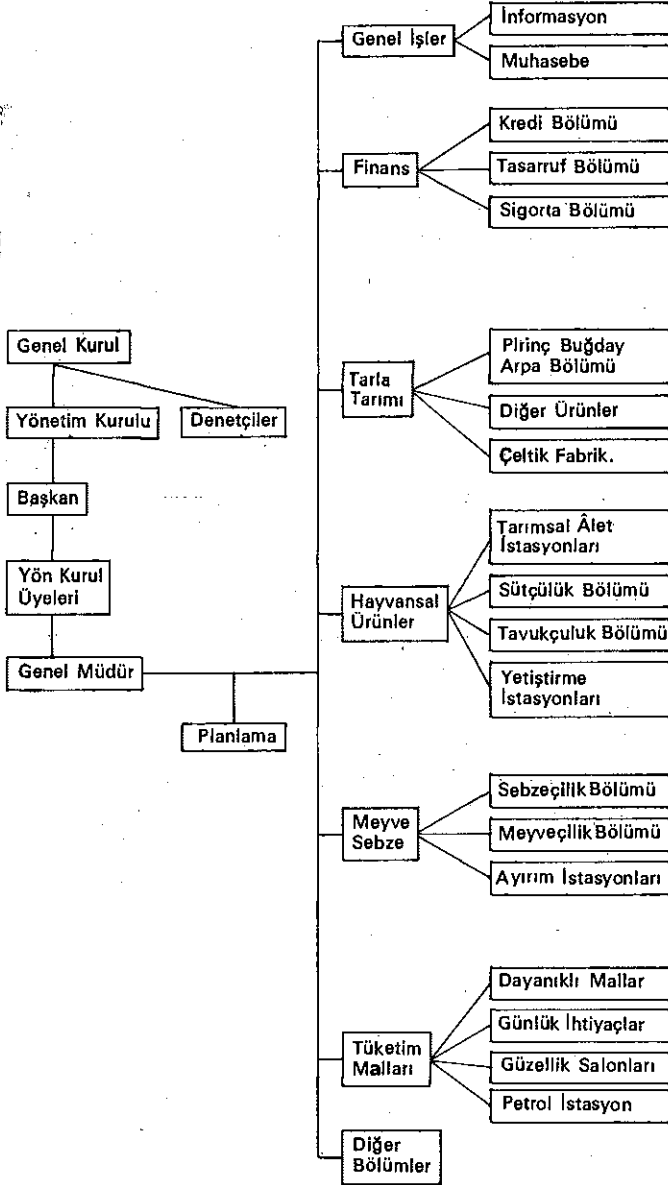
Kaynak : ILO Cooperative Information, 1975.

Japonya'da Kooperatiflerin Yapısal Organizasyonu

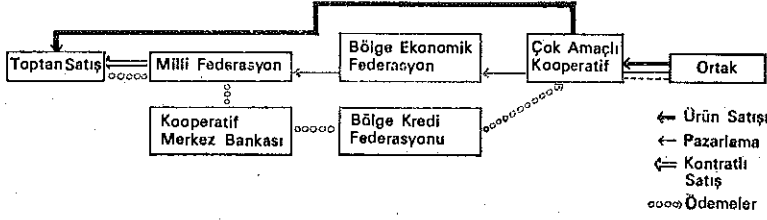

Çizelge 2

Japonya'da Çok Amaçlı Kooperatifin Organizasyonu

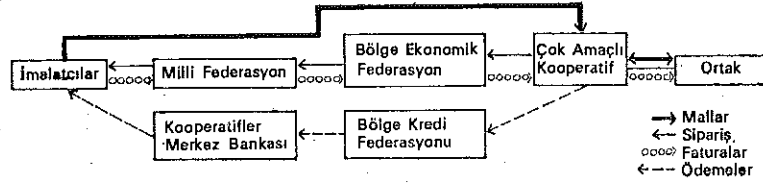

Kooperatiflerde Pazarlama İşlemleri

Çizelge 4

Kooperatiflerde Satın Alma İşlemleri

Çizelge 5

Kooperatiflerde Sigorta İşlemleri

